



Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Tarkas Sándor*
Cím: *A Nemzeti Színház éve*

Forrás: *Virradat*

Bp.

(Hely)

1921. 6. 26

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Tárgy

492

Hely

Nemzeti Színház

Idő

"1921"

Személy

Közp. nyomt. XX. cs. 23. sz.

Székesfővárosi házi nyomda 1920

A Nemzeti Színház éve

Minden esetben a lelkiismeretünkkel tartunk össze a tanácsot, ha magyar intézmény hibáit tesszük szóvá. A vég-sőkig óvakodunk attól, hogy a vigyorgó harmadik szórakozását szolgáljuk. Ezért szinte szeretnénk, ha drámai vezérszínpadunk elmúlt évadjának méltatása előtt szegre akaszthatnánk az igényeinket. Szeretnénk, hogy ezzel is bizonyítsuk, mennyire nem akadémizáló a szándékunk, hanem becsületes mérlegelés. Azonban melyik kultur-intézménnyel szemközt legyen a figyelem aggodalmas és kíváncsós, becéző, de amikor kell szigorú is, ha nem a Nemzeti Színházzal szemben? Hiszen a publikum együtt a becsületes kritikával a nagyszerű múltú intézetnek közel évszázad óta nevelő, szülője, eltartó és megtartó erejével. És meggyőződésünk szerint semmiképpen sem szabad a hibák elhallgatásának politikájába tévedni, amikor eminens nemzeti érdekek és szempontok védelméről van szó.

Ha pedig így van, — aminthogy a dolog természete szerint nem is lehet másképp — akkor, sajnos, csupán itélletes szóval lehet értékelnünk a Nemzeti Színház ezidei munkásságát. A beszámoló tehát — elnézést kell kérnünk — nem csengő aranyonak mérése lesz, inkább keserű igazságok megállapítása, fájó magyar léleknek a panaszzkodása.

A színház a múlt tíz hónap alatt egyfelől elvesztette a fonalat, amelyet szinte elsősorban az ő kezébe adott a Gondviselés, hogy kétségek és kísértések között eltévedéstől mentse a ma-

gyar gondolatot. Kiengedte kezéből ezt a fonalat, de egyben idegen silányságok után kapott, hogy azoknak a járszalagjára, füzze az amúgy is idegenségre hajló pesti embert.

Bár nem tartozunk Koroda Pál negyvenezreihez, mégis szomorúan kellett látnunk, hogy a színház vezetősége megfigyelve Császár Elemér Színművészeti Tanácsával, miképpen gáncsolt el ígéretes magyar tehetségeket és hogyan tévedt naiv, lelkendező pártfogójává Shaw utcai prédikálásának és legnagyobb áldozatokkal előkészített reprizével Dumas fils kopott Clémenceau-jának. Két ridet, szikkadt magyar újdonságon kívül ugyanis csupán a cinikus ír filozófáló komédiáját: *Tanner John házasságát* (Man and Superman) mutatta be. Az említett reprizt, ezt a lehetetlenül terjedő drámát kosztümjeiben is „újra osztotta ki” a színház. Az import-áru tehát sok száz-ezer koronát emésztett fel.

És vajon mit kapott benne a közönség? Egyik oldalon silány rajzot, kómikus regényességet és ideget próbáló szöfecsérlést, — a másikon ostoba cinizmust, blazirt gesztusokat és néhány tréfát az erkölcsőhöz címezve. De bocsánat, a magyar tömegek ma nem cinizmusban szorulnak biztatásra, hanem friss, életre lendítő inspirációban és nem blazirt fölényeskedés az, amelynek szűkében vannak, hanem a meleg, áramló optimizmus. A Nemzeti Színháznak nem esztörtökre durranó rakétákat kell közönsége előtt elcsúgognia, hanem ele-

mi problémák tisztázásához járulnia.

Súlyos irodalmi jellegzetességet, ki-magasló művészi eseményeket ebben az évadban egyébként szintén hiába kerestünk. Három bemutató egy esztendőben, már szám szerint is olyan szá-nalmas eredmény, amely még ha kivételesen sikerült darabokat jelentene is, furcsa világot vet a vezetés ambíciójára. Hát még, amikor olyan színművekről van szó, mint az imént említett Tanner John, a Danton és az *Álarcosok*. Kétségtelen, hogy az egyébként erősen konceptív és termékeny Pekár Gyula nem fogta föl költő-lelekkel a francia kommun-hős tragédiáját. (És Istenem, talán már mégis csak elég volt egyelőre a forradalmakból”. Ugy véljük, ennek a tételnek a színpadra is kell vonatko-znia.) Az *Álarcosok* meg éppen cáttala-mul lödörgő, pedáns szabályok szerint kiméricskelt mű, amelyet semmiféle szempont nem tett időszorúvé. Még az sem, hogy a háború előtt készült. S ami nagyobb baj, ezt a két alkotást valóság-gal réerőszakolták a közönségre a huszonötödik, illetve a tizenhatodik elő-adásig. A Császár-féle Színművészeti Tanács, mint a Nemzeti Színház gyám-alyja, gondosan óvta neveltjét a rossz társaságtól. Helyesen. Az olyan zsenge kora és ilyenformán önállótlan ifjút, mint a közel száz éves Nemzeti Szín-ház — kegyes dolog a botlástól óvni. De hát kérdjük tisztelettel: a Danton, az *Álarcosok* és a Tanner John azok a megbízható jóbarátok-e, akikkel a he-vesvéri ifjút pajtáskodásra össze lehet eresztetni?

Színrekerült egyébként 23 eredeti magyar színdarab összesen 175 előadás.

ban és 26 idegen mű 163 estén és dél-után.

Shakespeare kilenc remekével sze-repelt 44 előadásban. Végre megint láthatuk A vihar-t és Coriolanus-t, de nélkülöztük a régóta ígért II. Richar-dot, Caesart. A windsori vig nők-et, Cymbeline-t. Göhe Faust-ja háromszor ment, míg a Molière-darabok tizszer is alig. Ibsen is mindössze kétszer szere-pelt a játékrenden, de Halléval, Crémieux és Décourcelles urak Coetanin abbé-ja már többször került műsorba. Ami hol maradtak a klasszikus spa-nyolok az újabb oroszok, németek és franciák, általában miért maradt adós az ország reprezentatív színpadja már évek óta az élő külföldi modernnek értékesebbjeivel? (Persze itt nem Strind-berg-féle vítriolszavú zsenikre gondolunk.) Avagy kiemeljük-e, hogy az an-tik görögöket öt (5) előadásnyi súlyra takarékoskodott a Nemzeti Színház?

A hazai felújításokból Bánffy Miklós gróf irodalmi vonalú művét, A nagy-ur-at, Rákosi Jenő drámáját, az Endre és Johannát, majd az Annuskát, az Elnémult harangok-at és az egyetlen népszínmű-reprizt: A vén bakancsos és fia, a huszár-t szívesen látnánk, vala-mennyiben Kiss Ferenc egy-egy mélybe vésődő alakításával. Nem hagyhatjuk azonban szó nélkül A bor-nak, Gárdonyi tökéletes játékaival elmaradá-sát. A jelek szerint azt kell hinnünk, hogy Gárdonyi Gézát a magyar nem-zet színpadáról — Szomori Dezső szorította ki. A direktió ugyanis az utolsó hónapokban újból műsorába vette Szomori Dezsőt. A destruktív szellem vi-rága ez az ut. aki után egyenes sor-

ban következnek a többi félmagyar. Most már Ferenctől Bíró Lajosig és Gábor Andorig. Kétszeres a színház hibája, mert ismételtük, a mai magyar irodalom egyetlen klasszikusa, Gárdonyi viszont nem jutott szóhoz. Csoda-e azonban, hogy az álmagyarság újra emelgeti fejét a nemzeti kultúra oltárán, amikor a színház tényleges dirigálása még mindig az Ivánfi—Paulay Erzszi—Bálint Lajos-fele szövetkezésé-
ben van. Ők (köztük a „Világ” főmunkatársa) diktálják ma is a Nemzeti Színház politikájának irányát. Ők szabják meg a kéréseket, amelyek közt: a játékrend és különösen a szerepcsisztas mozog.

Az évad sötét képében alig van világosító sugár, csupán az, hogy a színház művészei heroikus önmegtagadásal felelték magukat és apostolkodtak, amennyire tőlük tellett. A ki próbáltak és a próbálkozók egyképpen kitétek magukért.

Annál tarthatatlanabb az az elfogult személyzeti politika, amely a külsszák mögött tombol és amelyről végezetül szintén „szólni kelletik”. A férfiszínészek megterhelése még körülbelül megfelelt a várakozásnak. Képességeikkel is arányban állott. A nőművészek között azonban vannak gyökeres tehetségtűk és színmagyar lelkiük, akik csak néhanapján, akkor is jobbra jelentéktelen szerepekben jutnak szóhoz. Vonnakozik ez elsősorban Jászai Mari igéretes tehetségű, prezumpatív utódjára, *Heffyer Arankára*. Egy-két fájdalomdíj mála meghagyott régebbi szerepén kívül a vezetőség ugyszólván teljesen

megfelelkezett erről a pompás új tragikáról. Például a görög drámák egyéniséget kívánó hősnőit, így az Antigoné-t és az Elektrát is — Paulay Erzsivel játszott, akik pedig klasszikus hősnőként valóban nem lehet komolyan számba venni.

Az egész évad során feltűnően mellette a direktor *Ligeti Juliskát* — mindössze harminckétszer lépett föl — akik pedig muzsikás hangja, üde magyarsága, végtelen optimizmust árasztó kedélye rendkívül becses viglálteki erővé avat. Szóljunk-e hasonló értelemben Alszegehy Irmáról és Lánzy Margitról, Nagy Terézről és Nagy Ibolyáról, Forgács Rózsáról és Ághy Erzsiről, akik — noha szerződött tagok — annyira ritkán látott vendégei drámai színpadunknak, hogy megápetést kelt, ha olykor megpillantja őket a közönség. Az érthetetlen mellőzéseknek ezt a sorozatát nem lehet a „nagy személyzet” emlegetésével elűtni. Ezek a jelenségek az imént említett nemzetietlen klík uralmának és szereposztóanarkijának a megnyilatkozásai. *Bizunk a kultuskormányban, hogy véget vet annak az egyoldalú, pártos művészet-politikának, amely a Nemzeti Színház személyzetét szemmeláthatólag gátolja olyan eredmények kifejtésében, amelyek valóban méltóak a műintézetéhez.*

Még csak néhány szót, amelyek a Nemzeti Színház további kötelességeit illetnek. A Színművészeti Tanács gondolatának nem vagyunk ellenségei. Sőt szükségesnek tartjuk, hogy — tekintélyes színészekből, aktív és jelentős drá-

mairókból és gyakorlati esztétikusokból — ujjászerveztessék és *imperativ szava legyen elsősorban az összes magánszínházak fölött morális és nemzeti tekintetben*. De a mai Tanácsnak fellelkü és taplószívű tevékenysége, amely eddigi munkáját jellemezte, határozottan hátráltatta az irodalom életét és fejlődését. A Nemzeti Színháznak jelenleg igenis az a feladata, hogy minden valóban megbízható és értékes, vagy reményt keltő hazai író színpadára hívjen, hogy hagyományai és irányító küldetése szerint maga is siettesse szörnyű éjszakánk hajnalodását.

Kérjük a Nemzeti Színházat, ne játsszék *va banquet-ot, de patience-ot* se! Ne feledje, minő mult vigyáz háta mögött, minő irányt szab meg hivatása a közizlés, mult vár föle szellemi és erkölcsi integritásunk és a földrevert magyar lélek!

Farkas Sándor.